

2010. – 40 с.
6. Козак В. А. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми (аналіз складу злочину): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.А. Козак. – Харків, 2003. – 20 с. – с.3
  7. Костючек М.Ф. Торгівля дітьми як соціально-педагогічна проблема. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Palmamater.Inpu.edu.ua/.../10kmfysp.pd...]. – Загол. з екрану. – Мова укр.
  8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 №2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14]. – Загол. з екрану. – Мова укр.
  9. Левченко Е.Б. Система оказания помощи потерпевшим от торговли людьми в Украине: по результатам исследования / Е.Левченко, О.Калашник, И.Шваб. – К : Гос. ин-т проблем семи и молодежи, 2004. – 162 с.
  10. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 р. № 783 «Про Національний механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/783-2012-%D0%BF]. – Загол. з екрану. – Мова укр.
  11. Проект Закону України «Про соціальну роботу». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://vk.com/doc48289503_152107523?dl=b52ff0ca8c6d80c8d4]. – Загол. з екрану. – Мова укр.
  12. Резолюція 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. «Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_791]. – Загол. з екрану. – Мова укр.
  13. Холмс П. Посібник для правоохоронних органів з питань виявлення, розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми / П.Холмс. – К. : Тютюкін, 2009. – 510 с.

В статтє проанализирована роль консультирования в противодействии торговле людьми. Установлено, что консультирование является одним из приоритетных направлений деятельности социальных работников в сфере противодействия торговле людьми. Его целью является предупреждение торговли людьми, выявление пострадавших от данного вида преступления, предоставление им информационной помощи в решении проблем, возникших в результате попадания в ситуацию торговли людьми, содействие их реинтеграции в социум.

Ключевые слова: консультирование, торговля людьми, пострадавшие от торговли людьми, социальные работники, профилактика, идентификация, реабилитация.

The latest decade in Ukraine is marked with political, economic, social changes affected by scale, drama and depth contradictions. Advanced reformation of country is accompanied by a growing number of crimes, including against individual liberty. One of the crimes that violate this right is human trafficking. The author of the article has examined the role of counseling in combating human trafficking. It has been established that counseling is one of the priorities of social workers in the field of combating human trafficking. Its purpose is to prevent human trafficking cases, identifying victims of this type of crime, providing them with information to help you solve problems that result from falling into the situation of human trafficking, facilitating their reintegration into society. Counseling in combating human trafficking is carried out in the areas of prevention, urgent assistance and rehabilitation. Preventive activities include informing people how to eliminate the risk to become a slave. Urgent assistance involves identifying persons trafficked, and encouraging them to exercise their fundamental rights. Rehabilitation of human trafficking victims is aimed at restoring their normal functioning in society.

Key words: counseling, human trafficking, victims of trafficking, social workers, prevention, identification, rehabilitation.

УДК 378.147.88

МОВНЕ ПОРТФОЛІО ЯК ЗАСІБ САМОКОНТРОЛЮ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Горпініч Тетяна Ігорівна
м.Тернопіль

Актуальність статті зумовлена реформуванням підходів до організації навчального процесу, у результаті якого виникають нові форми навчання, контролю і самоконтролю учнів, серед яких особливе місце займає мовне портфоліо. У статті здійснено огляд останніх вітчизняних та зарубіжних досліджень мовного портфоліо як засобу забезпечення якості освіти, визначено його основні структурні компоненти. Проаналізовано головні цілі та завдання мовного портфоліо, охарактеризовано його види. Окрім цього, на основі практичного досвіду аргументовано необхідність використання цієї технології у навчанні іноземної мови. Запропоновано рекомендації щодо роботи з мовним портфоліо.

Ключові слова: мовне портфоліо, самоконтроль, рефлексія, навчання іноземної мови.

Постановка проблеми. У другій половині ХХ століття людство вступило в епоху глобалізації, за умов якої дедалі більше зростає роль міжособистісних контактів людей, а, отже, – вербальної комунікації, в тому числі міжнаціональ-

ної, яка вимагає знання іноземної мови. Так, у сучасних умовах значно розширюються і поглиблюються зв'язки людини з навколишнім світом, іншими членами суспільства та соціумом загалом на основі різних форм її активності. Сьогодні становлення особистості відбувається в нових соціально-економічних і політичних умовах, в іншій морально-етичній атмосфері, що вимагає перегляду традиційних підходів до організації навчання і виховання.

Через діяльність (навчальну, ігрову, трудову) формується ставлення людини до дійсності, до самої себе. Аналіз низки досліджень доводить, що самоконтроль є складовою частиною всіх видів навчальної та трудової діяльності. Невміння контролювати свою діяльність, оцінювати рівень своїх можливостей і власного зростання – це типовий бар'єр, що зустрічається на шляху навіть успішних школярів.

Викладання іноземної мови в сучасних умовах вимагає від вчителя не тільки знання власного предмету, але й активного застосування новітніх методів навчання. Дидактична система, заснована на особистісно-орієнтованому

підході до навчання, передбачає використання широкого спектру сучасних педагогічних технологій, серед яких особливе становище займає мовне портфоліо учня. Технології, об'єднані цим поняттям, логічно доповнюють систему навчання, спрямовану на особистість учня, будучи їй, надаючи їй певної цілісності. Таким чином, потреби сучасного суспільства змушують систему освіти реформуватися, а, отже, змінюється процес навчання – виникають нові форми навчання, контролю і самоконтролю учнів. Одним з них є мовне портфоліо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що технологія мовного портфоліо викликала значний інтерес фахівців у галузі методики викладання іноземних мов і дедалі ширше впроваджується у навчальний процес школи, у вітчизняній педагогічній літературі потенціал його використання розкритий недостатньо. Проблемами розробки та реалізації мовного портфоліо займалася низка іноземних дослідників (Д.Літл [8], Р.Перцлова [8], Ф.Гульє [7]). В Україні практичним питанням мовного портфоліо присвячені праці національного експерта проекту «Європейське мовне портфоліо» О.Карп'юк [3]. Автором розроблено методичний посібник, в якому подано опис цілей, змісту і структури портфоліо. Окрім цього, з'являється дедалі більше праць, які досліджують проблеми забезпечення якості мовної освіти за допомогою технології портфоліо (С.Ніколаєва, О.Локшина, Т.Полонська, І.Задорожна). Зокрема, науковцями здійснено спроби дослідити роль мовного портфоліо у формуванні мотиваційної спрямованості школярів, поглибленні їх інтересу до вивчення іноземних мов [4]. В інших дослідженнях мовне портфоліо розглядається як засіб розвитку самостійності школярів та контролю їх діяльності [1; 6]. Зростає інтерес дослідників і до проблеми використання технології портфоліо у профільній освіті [2; 5]. Вважаємо за доцільне проаналізувати також роль мовного портфоліо як засобу самоконтролю при вивченні іноземної мови. Отже, актуальність проблеми, її відповідність вимогам сучасності та недостатня розробленість зумовили вибір теми розвідки.

Метою статті є розкриття можливостей мовного портфоліо як засобу самоконтролю школярів при опануванні іноземної мови та опис методичної роботи із ним.

Виклад основного матеріалу дослідження. В контексті методики навчання термін портфоліо означає сукупність документів з навчального предмету, яка поповнюється учнем у ході оволодіння матеріалом при педагогічному супроводі вчителя. Мовне портфоліо – це педагогічна технологія, за якою учень самостійно фіксує та оцінює власні досягнення і досвід під час вивчення однієї чи кількох мов у шкільній та позашкільній підготовці. Європейське мовне портфоліо (European Language Portfolio), розроблене й апробоване Відділом мовної політики при Раді Європи в Страсбурзі у 1998-2000 роках, є особистим документом, який дозволяє учневі оцінити власну мовну компетенцію в оволодінні різними мовами і його контакти з іншими культурами [8]. Як відомо, Європейське мовне портфоліо включає такі документи: мовний паспорт, мовну біографію і дос'є.

1) У мовному паспорті відображені мовні навички, описані на основі рівнів «Загальноєвропейських компетенцій володіння іноземною мовою», відомості про вивчення мов і досвід міжкультурного спілкування, перелік сертифікатів і дипломів, огляд окремих компетентностей у конкретний період навчання. Грунтуючись на Загальноєвропейській шкалі рівнів володіння мовами, паспорт передбачає самооцінку й оцінювання вчителем або певним закладом рівня сформованості мовних компетентностей учня, вказує, коли і ким було здійснено оцінювання. Крім того, цей документ включає формальні кваліфікації та опис досвіду міжкультурного спілкування.

2) Мовна біографія сприяє розвитку навичок планування, рефлексії та самооцінки в процесі опанування мовами. Розвиток тримовності та необхідність формування компе-

тентності у кількох мовах вимагає від учня вміння оцінити його власний мовний і культурний досвід у навчальному контексті і в позааудиторний час.

3) Дос'є презентує матеріали для документування та ілюстрування досягнень або досвіду, описаних в паспорті та мовній біографії. Власник збирає роботи, що свідчать про його досягнення в самостійному вивченні іноземної мови.

Враховуючи різноплановість навчальної діяльності учня та вимог, які стоять перед майбутнім випускником школи, цілі ведення портфоліо – багатовекторні: показати таланти і кращі роботи учня, розвинути у нього навички рефлексії щодо виконаної роботи, дати можливість вчителям зрозуміти, які курси та завдання зробили найбільший вплив на нього, і краще вивчити його особистість. Завдання портфоліо полягають у поглибленні взаєморозуміння між громадянами Європи, розвитку поваги до різноманітних культур і стилів життя; захисті мовного та культурного розмаїття, розвитку тримовності протягом усього життя та мобільності завдяки точному опису мовних навичок, формуванні здатності самостійно вивчати мови, створенні прозорих програм вивчення іноземних мов.

У сучасній практиці викладання іноземних мов ефективно використовуються різні види мовного портфоліо залежно від його призначення:

- мовне портфоліо як засіб самооцінки досягнень учня у процесі оволодіння іноземною мовою і рівня володіння конкретною мовою (Self-Assessment Language Portfolio);
- мовне портфоліо як засіб автономного вивчення іноземних мов (Language Learning Portfolio) – такий вид мовного портфоліо може також варіюватися залежно від його цілей: мовне портфоліо з читання (Reading Portfolio), мовне портфоліо з аудіювання (Listening Portfolio), мовне портфоліо з говоріння (Speaking Portfolio), мовне портфоліо з письма (Writing Portfolio), мовне портфоліо із взаємопов'язаного розвитку видів іншомовної мовленнєвої діяльності (Integrated Skills Portfolio);
- мовне портфоліо як засіб демонстрації навчального продукту, результату оволодіння іноземною мовою (Administrative Language Portfolio);
- мовне портфоліо як засіб забезпечення зворотного зв'язку в навчальному процесі (Show Case, Feedback Language Portfolio);
- багатоцільове мовне портфоліо, яке відображає різні цілі у сфері оволодіння іноземною мовою (Comprehensive Language Portfolio) [6, С. 137-138].

Під час вивчення іноземної мови за допомогою мовного портфоліо самоконтроль може мати три різні цілі. По-перше, він спрямовується на сам процес вивчення. Учні повинні вміти оцінити свої загальні успіхи, досягнення на певному етапі, наскільки ефективно вони виконують конкретні навчальні завдання. По-друге, він проявляється у здатності оцінити власне оволодіння мовою за допомогою шкал і дескрипторів Ради Європи. По-третє, він спрямований на формування лінгвістичної компетентності: учень повинен оцінити, які слова він знає, які використовує, які звуки він вимовляє правильно, а при вимові яких відчуває труднощі тощо. Учням це може здатися важчим, ніж оцінка їх комунікативних умінь, але якщо вони не розвинули здатність самоконтролю такого виду, то не зможуть контролювати та коригувати процес оволодіння іноземною мовою. У цьому випадку ефективним методом є робота над виправленням помилок один одного у різних завданнях і у власних роботах.

Окрім цього, щоб допомогти учневі адекватно оцінювати свої знання та можливості, у нього слід сформувати шкалу цінностей, з якою він міг би зв'язати власні досягнення у різних сферах діяльності, здійснюючи постійну рефлексію. При цьому, під рефлексією ми розуміємо свідоме і

зосереджене розмірковування про що-небудь. Адже вивчаючи мову, ми розмірковуємо про мовні факти, способи їх вивчення та вживання. Більше того, ми можемо міркувати про це до того, як розпочинаємо навчальну діяльність чи виконуємо будь-яку комунікативну задачу (планування), в процесі виконання різних видів навчальної роботи (контроль) або після цього (оцінка). Технологія мовного портфоліо залучає учнів до всіх цих видів рефлексії.

Як видно, Європейське мовне портфоліо виконує і соціальну, і педагогічну функції. З одного боку, воно демонструє здатності власника цього портфелю з іноземних мов, слугує додатком до атестатів і дипломів, надає додаткову інформацію та конкретні свідчення досягнень в галузі іноземних мов, а з іншої сторони, воно розроблене для того, щоб зробити процес навчання прозорим для учнів, допомагає їм розвивати свої розумові здібності і самооцінку, відчувати свою відповідальність за навчання. Обидві функції відповідають завданню Ради Європи – сприяти розвитку автономності учня у вивченні мов протягом усього життя. Мовне портфоліо є реальним особистим освітнім продуктом, який учень створює в процесі вивчення мови і культури.

Форми роботи з мовним портфоліо в практиці викладання іноземної мови можуть бути різними залежно від поставленої мети. У методичних статтях, присвячених використанню мовного портфоліо, підкреслюється, що, імовірно, не можна говорити про один правильний спосіб роботи з ним в тому чи іншому освітньому контексті. За своєю суттю мовне портфоліо є гнучким навчальним засобом, який може бути адаптованим практично до будь-якої навчальної ситуації. Варіації залежать від цілей та умов навчання, віку учнів, етапів або рівнів оволодіння іноземною мовою, індивідуальних особливостей учня і його індивідуального стилю навчальної діяльності, а також від використаних методів і засобів навчання. Можливі також комбінації зазначених видів мовних портфоліо для досягнення різних цілей роботи над конкретною мовою.

Основні функції і цілі мовного портфоліо визначають зміст і структуру кожного його виду, в тому числі запропоновані учневі засоби самооцінки і характер матеріалів, що включаються у мовне портфоліо. Приблизний зміст мовного портфоліо може бути таким:

- Титульна сторінка.
- Коротка історія успіхів учня з предмету.
- Записи, доповіді, домашні роботи.
- Контрольні, самостійні роботи.
- Тестові завдання.
- Використання інформаційних технологій.
- Груповий проект.
- «Моя улюблена робота».
- Оцінка батьків / рецензентів.

Велике значення має те, що послідовна робота над створенням мовного портфоліо учня дає можливість розвинути у нього здатність до рефлексивної і адекватної самооцінки, що є одним з найбільш важливих показників навчальної компетентності та автономії учня в навчальній діяльності, спрямованої на оволодіння мовою і культурою. Модель рефлексивного оволодіння іноземною мовою ґрун-

тується на тому, як оцінюють учні ступінь сформованості своїх комунікативних умінь і рівень комунікативної компетентності у різних видах мовленнєвої діяльності, як вони аналізують свої проблеми у конкретній галузі, відстежують свій прогрес за допомогою серії проміжних і підсумкових контрольних зрізів і як вони використовують запропоновані рекомендації щодо організації власної самостійної роботи. Їх навчальна діяльність і відповідальність за свою працю стають все більш усвідомленими. Важливим чинником є і те, що батьки і незалежні експерти беруть активну участь у цьому процесі. Це дає можливість створення цілісної картини об'єктивного просування учня у тому чи іншому аспекті. Реальна значимість і особиста залученість учня в процес управління навчальною діяльністю та її оцінки забезпечують підвищення його мотивації не тільки щодо практичного результату використання мови, але й щодо процесу оволодіння нею. Це, як відомо, є найбільш високим і найбільш ефективним рівнем мотивації навчальної діяльності та свідчить про її продуктивний творчий характер. Робота з мовним портфоліо сприяє формуванню такого важливого показника продуктивної навчальної діяльності, як накопичення ефективного досвіду використання та оволодіння іноземною мовою і перенесення його в нові ситуації. Мовне портфоліо передбачає довготривалу роботу, яка може і повинна перейти в звичку постійно фіксувати свій мовний та навчальний досвід в галузі вивчення іноземної мови і культури, оцінювати його, вносячи необхідну корекцію.

Мовне портфоліо – це інструмент самооцінки та власної пізнавальної, творчої праці учня: він самостійно оцінює свої мовні вміння та навички, користуючись дескрипторами для рівнів А – С. Крім того, вчитель може оцінити реальні вміння та навички учня. Це дозволить створити більш об'єктивну картину. І учень, і вчитель можуть планувати подальший розвиток специфічних умінь конкретного учня для досягнення ним запланованого результату. Через певний проміжок часу (наприклад, чверть, рік, наприкінці тематичного блоку) учень або вчитель здійснюють повторний або кінцевий контроль умінь і навичок, щоб побачити позитивну динаміку. Для вчителя портфоліо служить інструментом неформального оцінювання досягнень учня з предмету та розвитку його особистості.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, аналіз педагогічних можливостей мовного портфоліо як засобу самоконтролю і рефлексивного навчання іноземної мови показує, що його використання в самостійній роботі учня дозволяє забезпечити особистісно зорієнтований характер навчання іноземної мови, спрямованість на створення особистісного освітнього продукту, автентичність у навчанні іноземної мови, включаючи автентичність комунікативної поведінки та міжкультурного спілкування, автентичність навчальної діяльності учня з урахуванням його реальних мотивів і потреб, автентичність взаємодії в системі учень – викладач – навчальна група, формування навчальної компетентності та розвиток реальної самостійності учня, умови для прояву креативності учня і його творчої самореалізації в мовному, інформаційному та освітньому середовищі, безперервне вивчення мови і культури в умовах варіативної мовної освіти.

Література та джерела

1. Биць Н.М. Європейське мовне портфоліо як новітній метод оцінювання навчальних досягнень учнів з англійської мови / Н.М.Биць. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1263>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
2. Залюбівська О.Б. Особливості використання навчального портфоліо у викладанні риторики у технічному університеті / О.Б.Залюбівська // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2014. – №3. – С. 151-154
3. Карп'юк О.Д. Європейське мовне портфоліо: Проект української версії для учнів 12-17 років / Укладач О.Д.Карп'юк. – Тернопіль: Лібра Терра, 2008. – 112 с.
4. Мартинюк Л.І. Використання мовного портфоліо для посилення інтересу учнів середньої школи до вивчення англійської мови / Л.І.Мартинюк // Таврійський вісник освіти. – 2013. – №4. – С.243-249
5. Плахотнюк О.О. Європейське мовне портфоліо та його використання у підготовці майбутніх спеціалістів / О.О.Плахотнюк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pedagogika.at.ua/_fr/7/6128470.doc. – Загол. з екрану. – Мова укр.
6. Шехавцова С.О. Технологія портфоліо як показник самоосвітньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу / С.О.Шехавцова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 18(3). – С.135-144

7. Little D. The European Language Portfolio: a guide for teachers and teacher trainers. Council of Europe / D.Little, R.Perclova. – Strasbourg, 2003. – 109 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/elpreg/Source/Publications/ELPguide_teacherstrainers_EN.pdf. – Загол. з екрану. – Мова укр.
8. Goullier F. Council of Europe Tools for Language Teaching: Common European Framework and Portfolios / F.Goullier. – Paris, 2007. – 129 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/elp-reg/Source/Publications/Goullier_Tools_EN.pdf. – Загол. з екрану. – Мова укр.

Актуальность статьи обусловлена реформированием подходов к организации учебного процесса, в результате которого возникают новые формы обучения, контроля и самоконтроля учеников, среди которых особое место занимает языковое портфолио. В статье сделан обзор последних отечественных и зарубежных исследований языкового портфолио как средства обеспечения качества образования, определены его основные структурные компоненты. Проанализированы главные цели и задачи языкового портфолио, охарактеризованы его виды. Кроме того, на основе практического опыта аргументировано необходимость использования этой технологии в обучении иностранному языку. Предложены рекомендации по работе с языковым портфолио.

Ключевые слова: языковое портфолио, самоконтроль, рефлексия, обучение иностранному языку.

The actuality of the given article is predetermined by reforming traditional approaches to educational process organization which results in the appearance of new forms of teaching, control and self-control. Language portfolio holds a special place among them. Hence, the article aims to outline the potential of language portfolio as a means of self-control in foreign language acquisition and describe methodological work with it. The article provides an overview of recent investigations of language portfolio as a means of education quality assurance, determines its main structural components. The principle goals and objectives of the language portfolio have been analyzed; its different types have been characterized. In addition, on the basis of practical experience the necessity to use this technology in foreign language teaching has been substantiated. The recommendations for working with the language portfolio have been suggested. It has been concluded that language portfolio as a means of self-control and reflective foreign language learning shows that its use enables the realization of personally-oriented teaching as well as realization of student's creativity and independence.

Key words: language portfolio, self-control, reflection, foreign language teaching.